

УДК 32:316:77

О. Шиманова

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИБОРЧІ СПИСКИ ЯК ІНДИКАТОР ВНУТРІШНЬОПАРТІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 2006 РОКУ)

© Шиманова О., 2009

Проаналізовано процес формування партійних списків до парламенту та органів місцевого самоврядування тих політичних сил, що в результаті виборів 26 березня 2006 року потрапили до парламенту; сам партійний список визначено як складову внутрішньопартійної комунікації.

In this article the process of forming of parties lists to parliament and organs of local self-government of those political forces, that as a result of elections on March, 26, 2006 got in parliament is analysed; party list certainly is identified as a constituent of inner-party communication.

У 2006 році в Україні було вперше проведено вибори на пропорційній основі, згідно з якою виборець голосував не за одного кандидата в межах округу (як це було на попередніх виборах, коли діяла змішана виборча система), а за партійний список. У нашій державі діє система закритих виборчих списків, що означає обмежений вплив виборців на формування особового складу парламенту та органів місцевого самоврядування.

Сам виборчий список є компонентом електоральної та партійної комунікації, оскільки у ньому містяться важливі повідомлення для виборців і членів партій. Тому актуальним є дослідження принципів його формування.

Варто зазначити, що інтерес до виборчих списків партій і блоків в Україні активізується, як правило, в період виборчих кампаній і є більше практичним, ніж теоретичним [1; 3; 4; 5].

Тип партійних списків залежить від існуючої у тій чи іншій країні виборчої системи. В такому контексті дослідження цього питання в Україні займалися В. Замніус [2], В. Ковтунець, А. Романюк [6], Л. Харченко [7; 8].

Прикладні ж дослідження стосуються критеріїв формування списків, квот розподілу кількості кандидатів у межах списку, залежності місця у списку і впливу в партії тощо. А тому, як тільки оприлюднюється виборчий список тієї чи іншої політичної сили, його аналіз проводить преса, аналітичні центри і дослідницькі установи.

Мета роботи – дослідити формування виборчих списків у політичних партіях та блоках, що потрапили до парламенту в результаті виборчої кампанії 2006 року (Партія регіонів, Блок Юлії Тимошенко, Блок «Наша Україна», Комуністична партія України, Соціалістична партія України), а також визначити вплив внутрішньопартійної комунікації на цей процес.

У виборах 2006 року партії брали як самостійну участь, так і блокуючись з іншими партіями, причому конфігурація блоків могла змінюватись залежно від рівня виборів: парламентських чи місцевих. Процес формування партійних списків на виборах до рад різних рівнів можна вважати одним з компонентів внутрішньопартійної комунікації, що включає такі вектори: «лідери партії – члени партії», «центральне керівництво – регіональні і місцеві організації».

Внутрішньопартійна комунікація – це різновид партійної комунікації, що передбачає рух інформації всередині політичної партії між елементами її організаційної структури, і включає такі напрямки: всередині партійного осередку, між партійними осередками одного рівня (горизонтальна комунікація), між партійними осередками різної субординації (вертикальна комунікація). На нашу думку, до чинників, що визначають характер і тип внутрішньопартійної комунікації необхідно віднести організаційну структуру партії; внутрішньопартійну демократію; статут і програму партії.

Саме організаційна структура партії визначає процедуру прийняття партійних рішень на різних її рівнях. Формально статuti досліджуваних нами політичних партій передбачають активну участь нижчих ланок партійної організації у виробленні партійної політики, що також стосується пропозицій з формування партійних списків.

Так, в результаті виборів до парламенту потрапили три політичні партії і два виборчі блоки.

Блок „Наша Україна”. Формування блоку „НУ” розпочалося 9 листопада 2005 року з підписання протоколу про створення Координаційної ради політичних партій, яка б забезпечувала процес об'єднання політичних сил протягом виборчої кампанії 2006 року і виконувала б функцію підготовки та організаційного забезпечення процесу створення єдиного виборчого блоку з залученням до цього процесу політичних партій. А вже 25 листопада відбулось підписання угоди про створення політичного блоку Віктора Ющенка „Наша Україна” за участі голови Ради політичної партії „Народний Союз Наша Україна” Романа Безсмертного, голови Народного Руху України Бориса Тарасюка, голови Партії промисловців і підприємців Анатолія Кінаха, голови Конгресу Українських Націоналістів Олексія Івченка, заступника голови партії Християнсько-демократичний союз Володимира Марушенка і голови Української республіканської партії „Собор” Анатолія Матвієнка. Остаточо виборчий блок „Наша Україна” був сформований 12 грудня.

Під час формування партійних списків кожна політична сила, що увійшла до блоку, виробила власні критерії відбору кандидатів. Для НРУ – це вік: не більше 65 років, стаж перебування у лавах партії: не менше одного року і заборона потрапляння до списку тих осіб, які вже двічі балотувались від НРУ і не здобули депутатського мандата. НСНУ заздалегідь оголосив, що перша п'ятірка буде визначена за допомогою соціологічних досліджень, що вивчатимуть очікування населення. Крім того, принципами формування списку стали: політичний та управлінський досвід, участь у розвитку і житті партії, репутація в суспільстві і регіональний фактор, який передбачав наявність у парламентському списку на кожних 50 кандидатів по одному представнику від певного регіону.

Далі львівські обласні організації партій – учасники блоку запропонували, достойних, на їхню думку, претендентів на парламентські депутатські мандати. ЛКО НРУ запропонувала шість таких кандидатів (Я. Кендзьор, С. Давимука, Л. Глухівський, В. Зубар, Б. Приймич, Я. Пітко), ЛОО ХДС – шістнадцять (А. Рудницький, А. Бовкун, М. Задорожний, М. Заріцький, В. Кожан, М. Костюк, П. Малех, В. Мельниченко, М. Романишин, В. Рудницький, М. Сорока, Ю. Сорочик, Є. Сухович, Т. Федак, В. Шевчук, Д. Ярема), ЛОО НСНУ – сімох (П. Олійник, В. В'язівський, М. Кравець, Т. Колтик, Я. Руцишин, М. Шалата, А. Парубій), а ЛОО КУН – шістьох (М. Пшевлочський, М. Вовк, Р. Дідусь, Р. Лемик, О. Глинський, М. Заболоцький).

3 грудня з'їзд НСНУ ухвалив рішення про створення блоку з переліченими вище партіями, згідно з яким квота НСНУ в єдиному списку повинна була бути не меншою, ніж 65 %. Учасники з'їзду затвердили партійний виборчий список, очолюваний Віктором Ющенком, у кількості 298 осіб плюс додатковий список з 13 претендентів, яких рекомендували для включення до блоку. Тоді ж з'їзд заборонив партійним організаціям НСНУ на місцевих виборах блокуватись з іншими партіями, крім тих, що увійшли до „НУ”. Та вже 6 грудня Президент офіційно відмовився очолювати список своєї партії на парламентських перегонах.

4 грудня з'їзд ХДС прийняв рішення про семивідсоткову квоту в межах блоку.

10 грудня перед міжблоковим з'їздом голова ЛОО НСНУ і одночасно львівський губернатор П. Олійник після зустрічі з Президентом вирішив балотуватись до Львівської обласної ради, поступившись місцем у парламентському списку В. В'язівському.

18 грудня на міжпартійному з'їзді блоку „Наша Україна” було сформовано виборчий список, очолюваний Ю. Схануровим.

До Центральної виборчої комісії було подано список із 449 кандидатів, проте було скасовано реєстрацію 60 претендентів на депутатський мандат, з яких 11 – безпартійні, 7 – члени НРУ, 2 – члени ПППУ, 3 – члени ХДС, 36 – члени НСНУ, 1 – член УРП «Собор». Причини скасування реєстрації: виключення зі списку (53 особи), за власною заявою (шість осіб), невідповідність документів для реєстрації вимогам закону (одна особа).

Отже, фактичний список блоку складався з 389 претендентів: безпартійних – 29 осіб (7,46 %); члени КУНУ – 19 осіб (4,88 %); члени НРУ – 52 особи (13,36 %); члени ПППУ – 47 осіб (12,08 %); члени ХДС – 14 осіб (3,6 %); члени НСНУ – 211 осіб (54,24 %); члени УРП «Собор» – 17 осіб (4,37 %).

Угоду про блокування на місцевому рівні було підписано 19 грудня за участі шести політичних сил: НСНУ, НРУ, ХДС, ПППУ, УРП „Собор” та КУН, а сам блок було створено 22 січня. Квоти у прохідній частині списку до Львівської обласної ради між учасниками блоку були розподілені так: НСНУ – 56 %, НРУ – 25 %, КУН – 10 %, ХДС – 5 %, УРП „Собор” і ПППУ – по 2 %.

ЛОО ПППУ 20 січня вийшла зі складу блоку „Наша Україна” через незадоволеність двома відсотками в прохідній частині списку до Львівської обласної ради.

22 січня міжпартійна конференція блоку „Наша Україна” затвердила список із 120 кандидатів до Львівської обласної ради, до якого увійшли П. Олійник, М. Горинь, А. Парубій, С. Кубів, Я. Пітко, М. Вовк,

Т. Федак, І. Лукавенька, М. Герцик та ін. При цьому в списку виявились кандидати, які, живучи в Києві, претендували на депутатські мандати до Львівської облради. Це Іван Васюнюк і Богдан Буца, які були висунуті центральним керівництвом блоку.

4 лютого Львівська міська міжпартійна конференція блоку „НУ” затвердила список кандидатів у депутати до Львівської міської ради у кількості 90 чоловік, до першої п'ятірки якого увійшли З. Сірик, Т. Крушельницька, В. П'ятак, А. Стецьків та Р. Лемик.

9 лютого з причини невідачі підписних листів блоку „НУ” обласною ТВК у зв'язку з невідповідностями у документації ЛОО УРП „Собор”, конференція ЛОО УРП „Собор” прийняла рішення про вихід з блоку.

Можна констатувати, що на загальнонаціональному рівні партії, що увійшли до складу блоку, змогли знайти компроміс, хоча не усі попередні домовленості були дотримані. У той самий час на місцевому рівні партії через виникнення суперечностей і неготовність їх вирішувати питання просто виходили зі складу блоку. З іншого боку, це є свідченням відсутності жорсткої партійної дисципліни і демократичності побудови партії.

Блок Юлії Тимошенко. До блоку Юлії Тимошенко на парламентських виборах 2006 року увійшли ВО „Батьківщина” та Українська соціал-демократична партія. Кандидат у депутати від БЮТ повинен був відмовитись від недоторканості, пільг, безкоштовних квартир, грошових допомог на купівлю житла, спецномерів на машину, виконувати виборчу програму і підтримувати усі законодавчі ініціативи блоку. На місцевому рівні під час формування виборчих списків БЮТ обіцяв врахувати громадські відгуки і залучити до процесу їх оприлюднення мас-медіа.

7 грудня з'їзд БЮТ затвердив тільки першу десятку виборчого списку до ВРУ, до якої увійшли Ю. Тимошенко, О. Турчинов, М. Томенко, В. Онопенко, А. Шевченко, Л. Лук'яненко, Г. Омельченко, Є. Куріло, М. Петрук, Є. Сулов.

17 грудня міжпартійний з'їзд БЮТ у закритому режимі затвердив усе виборчий список з незмінною першою десяткою. Серед представників Львівської області до нього потрапили А. Шкіль (№ 13), В. Яворівський (№ 22), С. Курпіль (№ 36), В. Зубик (між 50 і 70), М. Гладій (№ 85) та І. Денькович (№ 124). Натомість серед прогнозованих кандидатів у списку не виявилось львівського олігарха П. Димінського.

Коли стало відомо про склад списку БЮТ до ВРУ і відсутність у ньому П. Димінського, останній на прес-конференції заявив, що відмовився від запропонованого йому № 71, оскільки його не задовольнило оточення Ю. Тимошенко, що претендує на депутатські мандати. Тоді П. Димінський оголосив, що балотуватиметься до парламенту за списками іншої політичної сили. Згодом виявилось, що він посів дев'яте місце у списку партії „Еко+25 %”. Натомість А. Шкіль у відповідь на це заперечив, що П. Димінському могли пропонувати місце у списку, оскільки це міг зробити лише партійний з'їзд, але на ньому його прізвище навіть не згадувалось. 21 грудня, будучи незадоволеними виборчим списком БЮТ і неналежним представництвом області, шестеро представників ЛОО і ЛМО партії „Батьківщина” (М. Мужилівський, В. Костик, І. Комарницький, Т. Коць, Ю. Гудима, І. Полякова), а з ними і об'єднання підприємців Львівщини „Крок” вийшли з партії. Голова ЛОО ВО „Батьківщина” І. Денькович 23 грудня написав заяву з проханням виключити його зі списків БЮТ до ВРУ, мотивуючи це бажанням зосередитись на роботі в області. Ситуація, що склалась в партії, центральним керівництвом була розцінена як очищення партії.

Та вже 30 грудня члени ГО „Крок” повернулися в партію як рядові партійці з відсутністю претензій на партійні посади, проте маючи усі шанси на балотування до Львівської обласної та міської рад. Член політради ВО „Батьківщина” А. Шкіль заявив, що спочатку „кроківці” зобов'язані пояснити причини такої своєї поведінки, вибачитись перед партією, а тоді відбудеться розгляд їхніх заяв в індивідуальному порядку.

Отже, до Центральної виборчої комісії БЮТ подав список з 450 кандидатів в депутати. Та згодом було скасовано реєстрацію 43 претендентів: 40 – виключено зі списку, 2 – покинули його за власною заявою і 1 – з причини включення до кількох виборчих списків. Що стосується їх партійної належності, то це 21 член ВО «Батьківщина», 13 членів УСДП та 9 безпартійних. В такий спосіб виборці могли проголосувати за список з 407 осіб, з яких 289 (71 %) – члени ВО «Батьківщина», 72 (17,7 %) – безпартійні та 46 (11,3 %) – члени УСДП.

Ще одна цікава ситуація склалась навколо М. Сендака, який, вийшовши з лав НСНУ, одразу ж вступив до БЮТ, маючи намір балотуватись до Львівської обласної ради. Виявилось, що він балотується одночасно до Львівської обласної ради та ВРУ від двох різних політичних сил: БЮТу і Селянської партії України відповідно. М. Сендак заперечував свою причетність до цього і особисто їздив в ЦВК, щоб відмовитись від місця в списку СелПУ.

15 січня під час міжпартійної конференції БЮТ у Львові було ухвалено виборчий список до Львівської обласної ради, до першої п'ятірки якого увійшли: С. Курпіль, І. Денькович, О. Федоришин, З. Шептицький та С. Давидяк. 16 січня міжпартійна конференція ухвалила рішення про затвердження списку кандидатів до Львівської міської ради, перша п'ятірка якого виглядала так: В. Москалюк, М. Бачишин, Р. Федішин, І. Починок та І. Лозинський.

Партія регіонів. На початку листопада 2005 року лідер ПР Віктор Янукович заявляв про самостійну участь його партії у парламентських виборах 2006 року, але 19 листопада він підписав з лідером партії „Нова демократія” Євгеном Кушнарєвим угоду про входження цієї партії до ПР. 1 грудня засідання політради ПР затвердило остаточні списки до ВРУ, а 3 грудня це саме зробив з'їзд партії. До першої п'ятірки списку увійшли: В. Янукович, Н. Карпачова, Г. Скупар, Т. Чорновіл і В. Богуслав. Представники області, що були включені до списку, окрім Т. Чорновола, посіли місця, нижчі 100-го: Г. Герман (№ 106), В. Пехота (№ 130), П. Писарчук (№ 132), О. Радзівєвський (№ 157), С. Уваров (№ 222), Я. Лаврик (№ 278), І. Кельман (№ 415).

17 грудня ще одна партія виявила бажання йти на вибори спільно з ПР: Партія мусульман України, оголосивши про саморозпуск, повним складом вступила до ПР.

Тому у списку партії значились лише члени Партії регіонів та безпартійні кандидати. Початково список налічував 448 кандидатів. Реєстрацію 4 було скасовано (1 – за рішенням суб'єкта, який висунув кандидата, 3 – через невідповідність документів для реєстрації вимогам закону). А з 444 претендентів на депутатський мандат безпартійними були 44 особи (9,91 %).

29 січня було затверджено списки ПР до Львівської обласної та міської рад. Список до Львівської облради із 33 кандидатів очолив О. Радзівєвський і до нього увійшли С. Войтюк, В. Подгурський, С. Уваров, М. Микитин, О. Захаров, А. Радзівєвський, І. Письо, А. Шихов, І. Макарчик та ін. До Львівської міської ради ПР запропонувала 30 кандидатів, серед яких перші місця посіли І. Кельман, А. Скрипник, В. Баранович, О. Семенов та Р. Залотичний.

Комуністична партія України. Протягом листопада 2005 року лідер КПУ Петро Симоненко не заперечував про можливість блокування з іншими політичними партіями, хоч і не вказував з якими. 27 листопада партійний з'їзд КПУ визначився з першою п'ятіркою виборчого списку (П. Симоненко, А. Мартинюк, І. Герасимова, К. Смойлик, О. Парубок). Перед остаточним затвердженням списку його попередньо схвалив центральний комітет КПУ. Під час формування списків враховувались внески у результати попередніх виборчих кампаній, а кандидатів пропонували обласні осередки партії.

Список КПУ можна вважати найбільш сталим, оскільки за час проведення кампанії було скасовано реєстрацію лише однієї особи і то з поважної причини («помер/безвісно відсутній»). Із 448 кандидатів, безпартійними значились лише 8 осіб (1,8 %).

16 січня конференція ЛМК КПУ ухвалила виборчий список до Львівської міської ради, що нараховував 18 кандидатів, серед яких: В. Молдаван, В. Гоблік, О. Грубий, В. Синьокий, Ю. Ткаченко та ін.

Соціалістична партія України. Партія вирішила самостійно брати участь у виборах усіх рівнів. Виборчий список до ВРУ був затверджений 17 грудня на з'їзді СПУ. До його першої п'ятірки увійшли О. Мороз, В. Семенюк, С. Ніколаєнко, І. Сподаренко і В. Червонописький. Список формувався з врахуванням роботи місцевих партійних осередків під час попередніх виборчих кампаній та їх внеску у розбудову партії. Претенденти висувались обласними організаціями. До списку СПУ потрапили 4 представники партії „Свіча” та 2 представники партії „Громадський контроль”, що раніше влилися до СПУ. Також до першої сотні увійшли 5 представників комбінату імені Ілліча. Після 38 місця до списку були включені 16 представників підприємств та менеджерів. Лідер партії О. Мороз мав право внести по дві кандидатури в кожну десятку, але скористався цим правом лише чотири рази.

Загалом список нараховував 450 кандидатів, але було скасовано реєстрацію 61 особи (56 – виключено зі списку, 4 – через невідповідність документів для реєстрації вимогам закону, 1 – за власною заявою). Остаточний список становили 389 кандидатів у депутати: 370 членів СПУ (95 %) та 19 безпартійних (5 %).

Секретаря ЛОК СПУ Євгена Таліпова така конфігурація виборчого списку обурила. Він заявив, що до ВРУ потрапить не більше 50 депутатів, а тому його 62 місце непростіше.

До першої п'ятірки СПУ у Львівську обласну раду, сформованої 19 грудня, увійшли Є. Таліпов, Є. Кулик, Ю. Федюкін, Д. Шкляренко та В. Скіра, проте остаточна п'ятірка, оприлюднена 21 січня, виглядала дещо по-іншому: Д. Шкляренко, Є. Таліпов, Є. Кулик, В. Чаус та І. Грищук. Усього ж було запропоновано 83 кандидати.

До партійного списку СПУ до Львівської міської ради було включено 55 претендентів, і перших п'ять позицій у ньому зайняли: І. Півень, Д. Басараба, Г. Созін, Р. Пелешин та В.Скіра.

Формування списків відбувалось з порушенням попередньо вироблених правил відбору претендентів. Особливо це стосується виборчих блоків. І «Наша Україна», і БЮТ постійно розповідали про критерії формування списків, але затверджені списки викликали незадоволення серед членів партії, що свідчить про порушення процесу комунікації. Окрім того, саме в блоках кількість безпартійних претендентів на депутатське крісло була вищою, ніж у партіях. А це прямо стосується кадрового потенціалу партії, її членської бази та організаційної структури.

Проте, якщо під час формування виборчих списків до парламенту центральне керівництво партій і блоків не брало до уваги пропозицій партійних осередків, то під час формування партійних списків на місцях партійні організації були зобов'язані дотримуватись вказівок центру щодо включення до списків визначених претендентів.

В такий спосіб можна стверджувати, що головний напрям комунікаційних процесів у форматі «лідери партії – члени партії» відбувався зверху вниз на національному, регіональному та місцевому рівнях. Це стосується і комунікації в напрямку «центр – регіональні та місцеві організації»: рішення приймає центр, а думка регіональних та місцевих партійних організацій не береться до уваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебик В., Трач Н. Пропорційні вибори-2007: уроки на майбутнє [Електронний ресурс]. Віче: Теоретичний і громадсько-політичний журнал. – 2008. – № 17. – Режим доступу до журн.: <http://www.viche.info/journal/1096/>.
2. Замніус В. Формування ефективного і стабільного партійного представництва у парламенті у контексті удосконалення законодавства про вибори та про політичні партії [Електронний ресурс] // Часопис «Парламент». – 2001. – № 1. – Режим доступу до журн.: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=119&iar_id=92&as=2.
3. Конкурс: 17 осіб на місце [Електронний ресурс] // Віче: Теоретичний і громадсько-політичний журнал. – 2006. – № 3–4. – Режим доступу до журн.: <http://www.viche.info/journal/78/>.
4. Марциновський А. Списки Партії Регіонів і блоку Литвина – це класичні іконостаси [Електронний ресурс] // Gazeta. ua. – 2005. – № 37. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?id=101575&eid=37>.
5. Понуркевич Н. Партійні списки – на-гора! [Електронний ресурс] // Львівська газета. – 2005. – № 218 (784). – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/articles/2005/11/29/11089>.
6. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір / Анатолій Романюк. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 392 с.
7. Харченко Л. Контроль за формуванням виборчих партійних списків в Україні: бути чи не бути? [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.deputat.org.ua/pp_analit_299.htm.
8. Харченко Л. Пропорційна виборча система: формування списків кандидатів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.deputat.org.ua/pp_analit_296.htm.